

Uszkodzenia słuchu a rozwój mowy

Rozwój mowy dzieci z uszkodzeniami słuchu przebiega w odmienny sposób niż u dzieci słyszących. Wpływa na niego wiele czynników, które determinują zróżnicowane trudności językowe.

Do najczęstszych przyczyn uszkodzenia słuchu zalicza się: czynniki genetyczne, choroby, substancje toksyczne, leki, urazy mechaniczne i akustyczne. W zależności od tego, która część ucha została uszkodzona, wyróżnia się trzy rodzaje niedosłuchu.

- Niedosłuch przewodzeniowy - powstaje on na skutek uszkodzenia części ucha odpowiedzialnej za przewodzenie i wzmacnianie fal akustycznych w uchu zewnętrznym. Dzieci z niedosłuchem przewodzeniowym, pomimo kontroli nad własną mową, mają trudności w obiorze mowy innych. Zaburzone jest słyszenie tonów niskich, wśród których znajdują się samogłoski, głównie [a, o, u] oraz spółgłoski takie, jak [r, b, p, m, n].
- Niedosłuch odbiorczy - wynika on z uszkodzenia części ucha odbierającej drgania i przekształcającej je na impulsy nerwowe. Najczęściej uszkodzony jest narząd Cortiego lub nerw słuchowy. Ten rodzaj niedosłuchu przyczynia się do powstawania różnych wad wymowy. Występują zniekształcenia głosek szczelinowych [s, z, ś, ź, sz, ż, f, w, h] i zwarto-szczelinowych [c, dz, ć, dź, cz, dż], zaś głoski ustne są unosowione.
- Niedosłuch przewodzeniowo-odbiorczy nazywany też mieszanym – jest wtedy, gdy uszkodzone zostają dwie części narządu słuchu.

Uszkodzenia słuchu nie tylko utrudniają odbiór mowy innych, lecz także często uniemożliwiają pełną kontrolę produkcji mowy. Ograniczenie wrażliwości słuchowej stanowi barierę w językowym poznawaniu świata. Rozwój mowy dziecka z niedosłuchem jest zróżnicowany w zależności od wielu czynników. Do najistotniejszych zalicza się:

- rodzaj niedosłuchu
- stopień ubytku wrażliwości słuchowej
- czas powstania niedosłuchu
- czas rozpoczęcia leczenia i rehabilitacji
- korzyść z aparatu bądź implantu
- dobór metody wychowania słuchowego
- psychospołeczne warunki życia danej osoby
- indywidualne predyspozycje.
- zakres zaangażowania, zainteresowania i możliwości rodziców
- poziom przygotowania fachowego osób prowadzących rehabilitację

Biorąc pod uwagę tak wiele czynników, można przewidywać bardzo zróżnicowane trudności językowe. Ubytek słuchu wpływa w dużym stopniu na rozwój mowy już w okresie przedjęzykowym. Na etapie gaworzenia można zauważyć pierwsze nieprawidłowości. Dzieci niedosłyszące gaworzą, jednakże powstające dźwięki są zniekształcone, krzykliwe oraz mało zróżnicowane. Dodatkowo, powtarzanie dźwięków przebiega z opóźnieniem, zaś u niemowlaków niesłyszących w ogóle ono nie występuje. Chcąc wskazać typowe cechy rozwoju mowy dzieci z ubytkiem słuchu, należy też wyróżnić opóźnienie w procesie przyswajania języka. Następną wspólną cechą stanowią zaburzenia artykulacji. Często pojawiają się trudności w odbiorze oraz rozumieniu dźwięków. Przekłada się to na zmniejszony zasób słownictwa oraz spowolnienie, jak i zakłócenie czynności mówienia. U dzieci niesłyszących występują również zaburzenia elementów prozodycznych mowy, często pojawia się przedłużona artykulacja, która wpływa na zmianę tempa i zniekształcanie dźwięków mowy. Dodatkowo, forma zdań pytających i oznajmujących staje się bardzo podobna. Ubytek słuchu ogranicza także kontrolę nad rytmem oraz barwą głosu.

Przyjmuje się, że dzieci słyszące mają ukształtowany system językowy w wieku 7 lat. Jednak u osób z uszkodzeniami słuchu kształtowanie sprawności językowych trwa dłużej. Część niesłyszących dzieci osiąga poziom słyszącego siedmiolatka w późniejszym wieku szkolnym. Jednak niektóre osoby z ubytkiem słuchu nawet w okresie dorosłości nie mają ukształtowanej pełnej kompetencji językowej.